

Kort oversigt over færøsk udtale

Der er stor forskel mellem udtale og skrift i moderne færøsk. Grunden er, at man omkring midten af det nittende århundrede valgte en etymologisk skriftnorm, som ligger temmelig langt fra udtalen. Fx bliver *ð* og *g* intervokalisk og i udlyd aldrig udtalt, dvs. i ord som *lag* "melodi", *laga* "lave", *lað* "stabel", *laða* "opstable". I stedet for har man hiatus. Bogstaverne *ý* og *y* falder i udtale sammen med hhv. *í* og *i*.

Trykforhold

Hovedregelen er, at norrøne arveord har tryk på første stavelse. I nogle tilfælde ligger trykket på anden stavelse som fx i ordet *ótolandí*. Fremmedord har oftest samme trykfordeling som i dansk. Trykket i disse ord er angivet i ordbogen.

Længdeforhold

Når en vokal i trykstavelen står foran to eller flere konsonanter, er den kort, mens konsonantforbindelsen er lang, fx *renna* "løbe", *kyrra* "ro" osv. Undtagelser er konsonantkombinationerne: *pr*, *pl*, *tj*, *tr*, *kj*, *kr*, *kl*. Når disse står mellem vokaler eller i udlyd, er den forudgående vokal lang, fx *daprir*. Det samme gælder for *sj* som *tysja*.

Hvis vokalen i trykstavelen står foran én konsonant, er vokalen lang, mens konsonanten er kort, jf. *fara* "gå" og *sita* "sidde"

Ortografi og vokalernes udtale

Monoftonger			Diftonger		
Ortografi	Udtale		Ortografi	Udtale	
	Lang	Kort		Lang	Kort
i/y	i:	ɪ	í/ý	ɔi:	ʊ/ʊɪ
e	e:	ɛ	ei	ai:	a/ai
ø	ø:	œ	ey	ɛi:	ɛ
u	u:	ʊ	oy	ɔi:	ɔ/ɔɪ
o	o:	ɔ	ú	ʊu:	ʏ
			ó	ɔu:	œ
			á	ɔa:	ɔ
			a/æ	ɛa:	a

I fremmedord har man bevaret udtalen med lang /a:/ som fx i *statur* "stat". Det samme gælder for *y* /y:/, fx *typa* "type".

Hiatusindskud

I ord uden intervokalisk konsonant eller ord med "stum" intervokalisk konsonantgruppe /ð, g, ðg) gælder der særlige udtaleregler. Man har hiatus og hiatusindskud. Hvis vokalerne har /i/ eller /u/ lyd som sidste del foran trykssvag *a*, *i* og *u*, retter hiatusindskuddene sig efter trykstavelens vokal. Efter -i vokal kommer en /j/ glidning, efter -u vokal kommer en /w/ glidning.

- 1) Vokalerne *i*, *y* /i:/, *í*, *ý* /ui:/, *ey* /ei:/, *oy* /ɔi:/ og *ei* /ai:/ har en /j/ glidning efter sig foran tryksvag *i*, *u*, *a*.
Eks. *siga* "sige" /si:ja/, *týði* "jeg oversætter" /tʉi:jɪ/, *reyðu* "de røde" /rei:ju/
- 2) Vokalerne *ó* /ɔu:/ og *ú* /ʉu:/ efterfølges af en /w/ glidning.
Eks. *góða* "den gode" /gɔu:wa/, *góði* "den gode" /gɔu:wɪ/, *búðu* "vi boede" /bʉu:wu/.
- 3) Mellem *e*, *ø*, *o*, *a*, *æ*, *á* i trykstærk stilling og *i* i tryksvag stilling er hiatusindskuddet /j/.
Eks. *gleði* "glæde" /gle:jɪ/, *møði* "træthed" /mø:jɪ/, *loðið* "låddent" /lo:jɪ/, *saðil* "saddel" /sa:jɪl/, *kvæði* "kvæde" /kvæa:jɪ/, *áin* "elven" /ɔa:jɪn/.
- 4) Mellem *e*, *ø*, *o*, *a*, *æ*, *á* i trykstærk stilling og *u* i tryksvag stilling er hiatusindskuddet /v/.
Eks. *leður* "læder" /le:vur/, *søgu* "historie" /sø:vʉ/, *smogu* "smuthul" /smo:vʉ/, *maður* "mand" /mæa:vur/, *æðu* "edderfugl" /æa:vʉ/, *lágur* "lav" /lɔa:vur/.
- 5) Foran *a* i efterfølgende tryksvag stilling har de mellemhøje og lave vokaler intet indskud.
æ/a bliver udtalt /ɛ:/: *bræða* "smelte" /brɛ:a/, *laða* "opstable" /lɛ:a/.
á bliver udtalt /ɔ:/: *sáða* "så" /sɔ:a/.
e, *ø*, *o* bliver udtalt /e:, ø:, o:/: *gleða* "glæde" /gle:a/, *røða* "tale om" /rø:a/, *roða* "rødfarve" /ro:a/.
Ved analogi har en del ord med efterfølgende *u* fået /v/ foran /a/ i tryksvag stavelse, jf. *røða* "tale" /rø:va/ med /v/ fra *røðu*.

Udtale av -úgv/ógv, -ang, -ank og í/ý, ey, ei, oy+ggj

Forbindelserne *úgv*, *ógv* udtales /ɪgv/ og /ɛgv/, jf. *kúgv* "ko" /kɪgv/ og *nógv* "meget" /nɛgv/.

I forbindelserne *ang*, *ank* udtales *a* /ɛ/, fx *langur* "lang" /lɛŋgur/ og *banka* "at banke" /bɛŋka/. Låneord har næsten gennemgående /a/ udtale i de nævnte forbindelser. Ordbogens lydskrift markerer denne /a/ udtale.

I forbindelserne *í/ý*, *ei*, *oy*, *ey* plus efterfølgende palatal affrikat /d:ʒ/ sker der en forenkling af diftongerne: *síggi* "jeg ser" /sɪd:ʒɪ/, *deiggj* "dej" /dad:ʒ/, *oyggj* "ø" /ɔd:ʒ/, *heyggjur* "høj" /hɛd:ʒur/.

Konsonanter

De færøske klusiler er: *p*, *t*, *k*, *b*, *d*, *g*. Forskellen imellem fx *kýta* "anstreng (sig)" og *gýta* "gyde" er en aspirationsforskel. I fin lydskrift er der en forskel imellem /ǰ^h/ *k* og /ǰ/ *g*.

I intervokalsk stilling og absolut udlyd efter lang vokal høres en preaspiration som i /tɛa:^hka/ *taka* "tage", /tɛa:^hk/ *tak* "tag". Når vokalen er kort og konsonanten lang, høres en preaspiration, jf. /ta^hk:a/ *takka* "takke" og /ta^hk:/ *takk* "tak".

Færøsk har to affrikater /tʃ/ og /dʒ/. Den første affrikat /tʃ/ svarer til skriftens *kj-*, *ki-*, *ky-*, *ke-*, *key-*, *tj-* og *hj-* som i fx *kjaftur* "kæft", *kima* "kime", *kyn* "køn", *kemur* "kommer", *keypa* "købe", *tjørn* "lille indsø" og *há* "hos". Nogle ord med *hj-* bliver udtalt med *j-*, fx *hjarta* "hjerte" og *hjálp* "hjælp". /dʒ/ svarer til skriftens *gj-*, *gi-*, *gy-*, *ge-*, *gey-*, *dj-* som i *gjóta* "mindre klippekløft", *gina* "skræve", *gyrða* "omgjorde", *geva* "give", *geyla* "råbe højt", *djór* "dyr".

Stemthed

Stemt lyd bliver ustemt i ustemte omgivelser, dvs. foran og efter *p, t, k, kj, ki, ky, ke, key, tj, hj, s* og /ʃ/, fx /εm̥t/ *eymt* "ømt" modsat /εmd/ *eymd* "ømhed", /k̥lɪ:v/ *kliv* "stejlt sted". Efter *s* har klusilerne ingen aspiration, jf. /s̥gundur/ *skundur* "travlhed".

Frikative lyde i moderne færøsk er *f, v, s*. Desuden en /ʃ/ lyd, som svarer til ortografiens *sj-, ski-, ske-, skey-stj-*, jf. *sje* "syv", *skip* "skib", *skera* "skære", *skeyt* "skød", *stjørna* "stjerne".

Nasalerne *m* og *n* er stemte i stemte omgivelser og ustemte i ustemte omgivelser. Forbindelsen *ng* bliver udtalt /ŋ/, jf. *langur* "lang" /lɛŋgʊr/. Forbindelsen *n*+affrikat bliver udtalt /ɲ/, fx *fangi* "jeg fanger" /fɛɲdʒɪ/, *einki* "ingenting" /ɔŋtʃɪ/.

Den laterale lyd *l* er ligeledes stemt i stemte omgivelser og ustemt i ustemte omgivelser. /l/ har palatal udtale foran de palatale affrikater som i *fylgi* "jeg følger" /fɪɬdʒɪ/, *fylki* /fɪɬtʃɪ/.

Bogstavkombinationen *-ll-* bliver udtalt [dl] som i *allir* "alle".

Færøsk *r* er oftest en approximant lyd /ɹ/. Den kan dog variere mellem en vibrant [r] og en approximant [ɹ] eller udtales som en stemt sibilant [z]. Kombinationen *-rs-* bliver udtalt [ʒ] jf. *fýrs* "firs".

Bogstavkombinationen *-rn-* bliver udtalt [dn] som fx i *barn* "barn". I bøjningssystemet bevares [rn] udtalen, jf. *farnir* "de er gået" /farnɪr/.

Udtalen af *h* og *j* volder ingen problemer, da den er som i dansk, fx *hond* "hånd" og *jørð* "jord".